

Regionale spanning

„Het regionaal sociaal-economisch beleid draagt een spanningsveld in zich”, aldus de *Nota regionaal sociaal-economisch beleid 1981 t/m 1985*. Enerzijds is het regionale beleid erop gericht de achterstand in bepaalde gebieden vooral wat betreft de kansen op werk en inkomen te verminderen (het z.g. regionale stimuleringsbeleid). Anderzijds moet de bijdrage die vanuit de regio's wordt geleverd aan de nationale economische ontwikkeling worden vergroot (het z.g. regionale ontwikkelingsbeleid). De regio moet dus tegelijkertijd bijdragen en ontvangen. Dat geeft een „spanningsveld” waarin gemakkelijk kortsluiting kan ontstaan.

In het tot dusver in ons land gevoerde regionale beleid heeft de prioriteit in sterke mate bij de eerste doelstelling gelegen. Met name ter stimulering van regio's waar het tekort aan werkgelegenheid ongunstig afstak bij het landelijke gemiddelde is een uitgebreid instrumentarium ontwikkeld, van premiereregelingen tot infrastructuurverbetering en van steunverlening aan individuele bedrijven tot spreiding van rijksdiensten. In de pas verschenen *Nota regionaal sociaal-economisch beleid 1981 t/m 1985* wordt de koers echter wezenlijk verlegd. De lage of zelfs geheel afwezige economische groei op nationaal niveau heeft de aandacht naar de tweede doelstelling doen verschuiven. Het is alle hens aan dek voor de nationale economie en de regio's moeten daaraan bijdragen wat ze kunnen. Daarmee wordt het regionale stimuleringsbeleid natuurlijk niet ineens verlaten, maar 450 pagina's tekst kunnen toch niet verhullen dat veel nieuwe impulsen voor dat beleid niet zijn te verwachten.

Nu is het beleid ter stimulering van gebieden met een economische achterstand ook nooit een toonbeeld van succes geweest. Groningers en Limburgers mogen dat dan wijten aan het feit dat er nooit voldoende middelen voor beschikbaar zijn gesteld, ook met de middelen die er wel waren kon eigenlijk maar erg weinig worden bereikt. Het Centraal Planbureau probeert in de nieuwe regionale nota (in bijlage 9, helemaal achterin) de werkgelegenheidseffecten van het regionale stimuleringsbeleid in de periode 1973-1979 te kwantificeren. Het komt daarbij tot de conclusie dat meer dan de helft van de arbeidsplaatsen waarvoor investeringspremies zijn gegeven, ook zonder premiëring wel in het betreffende gebied zou zijn terechtgekomen. In totaal zijn er in zes jaar tijd ongeveer 9.500 arbeidsplaatsen gecreëerd waarvan kan worden gesteld dat zij door de vervroegde-afschrijvingsregeling en de investeringspremiëring naar de stimuleringsgebieden zijn gelokt. Daarbij moet dan worden bedacht dat de winst aan arbeidsplaatsen in deze gebieden een even groot verlies betekent aan arbeidsplaatsen elders waar deze eveneens gewenst zouden zijn. Dat laatste geldt ook voor het spreidingsbeleid van rijksdiensten dat bovendien nog aanzienlijke sociale kosten met zich brengt.

Uit alle beschikbare onderzoek betreffende investeringsbeslissingen en vestigingsplaatskeuze van bedrijven komt naar voren dat de beschikbaarheid van premies bij deze beslissingen een zeer ondergeschikte rol speelt. Het verplaatsen van bestaande bedrijven vergt zodanige investeringen dat premies op zich het verhuizen niet kunnen uitlokken. Wanneer er wel móét worden verhuisd, b.v. uit ruimtegebrek of omdat bedrijven uit stadsvernieuwingsgebieden worden verdreven, wordt in negen van de tien gevallen een nieuwe lokatie op een nabijgelegen vestigingsplaats gezocht om het verlies van honkvaste personeelsleden en plaatselijke contacten zoveel mogelijk te vermijden. Slechts bij de oprichting van geheel nieuwe bedrijven zullen veelal ook verder weg gelegen vestigingsplaatsen serieus in ogenschouw worden genomen.

Tegen deze achtergrond zou men van een regionaal-economisch beleid dat gericht is op het tot stand brengen van nieuwe arbeidsplaatsen, verwachten dat het zich in hoge mate op het ontstaan van nieuwe bedrijven vanuit de regio zelf zou concentreren. Merkwaardig genoeg is dat echter — ook in de nieuwe regionale nota — niet het geval. Afgezien van bescheiden activiteiten van regionale ontwikkelingsmaatschappijen die soms risicodragend kapitaal aan nieuwe bedrijven ter beschikking stellen, gebeurt er in dit vlak niet veel. Voor een deel is het probleem daarbij dat er nog vrij weinig bekend is over factoren die het tot stand komen van nieuwe bedrijven of bedrijven gunstig beïnvloeden en die de kans op overleving en succes vergroten, maar voor een deel geldt ook dat het regionale beleid in dit opzicht ernstig in gebreke is gebleven.

Nu kan men daar niet alleen Den Haag de schuld van geven. Het stimuleren en bevorderen van de oprichting van nieuwe bedrijven is in de eerste plaats een taak van de regio zelf. Soms lijkt het erop dat daar te gemakkelijk wordt volstaan met zich luidkeels in Den Haag te beklagen over het gebrek aan regionale steun, alsof daarmee reeds een voldoende bijdrage aan de regionale ontwikkeling wordt geleverd. Daarnaast echter moet worden gezegd dat ook de trage delegatie van bevoegdheden naar provinciaal niveau en de geringe financiële speelruimte die aan lagere overheden wordt gelaten, een rem vormen op het ontplooiën van eigen initiatieven ten behoeve van het regionale beleid.

De behoefte aan een eigen ontwikkelingsbeleid van de regio betekent niet dat het z.g. stimuleringsbeleid geen bestaansrecht meer zou hebben. Te denken valt aan het wegnemen van specifieke regionale knelpunten. In de nieuwe nota wordt daarvoor f. 52 mln. aan de provincies ter beschikking gesteld; een bedrag dat zelf het grootste knelpunt lijkt te vormen. Opgemerkt zij dat bij het stimuleringsbeleid niet uitsluitend aan de traditionele probleemgebieden in het noorden en zuiden van het land moet worden gedacht, maar ook aan de grote steden. Het is van groot belang dat in de nieuwe nota thans ook de ernstige problemen waarmee de grote steden worstelen duidelijker worden onderkend. De hoge werkloosheid vooral in bepaalde stadsdelen, de kwalitatieve discrepanties op de stedelijke arbeidsmarkt, de knelpunten op het gebied van verkeer en vervoer, de problematiek van huisvesting en stadsvernieuwing, de ongunstige bevolkingsopbouw en het rassenprobleem alsmede de belabberde financiële situatie van vele steden en de grote sociale spanningen die dit alles teweegbrengt¹⁾, maken bijzondere aandacht voor de steden in het kader van het regionale beleid tot een noodzaak. Als het dan echter aankomt op een financiële vertaling van de uitgesproken bezorgdheid, geeft de *Nota regionaal sociaal-economisch beleid* niet thuis. Dan blijft zij wederom steken in mooie woorden en goede voornemens. Dan blijkt het „spanningsveld” niet tot ontlasting te komen.

Hoewel de *Nota regionaal sociaal-economisch beleid 1981 t/m 1985* enkele goede aanzetten bevat tot een koerswijziging in het regionaal-economische beleid blijft zij in de uitwerking daarvan en in de vertaling in concreet beleid halverwege steken. Het regionale spanningsveld blijkt een weinig krachtige stroom op te wekken.

L. van der Geest

1) Op het NEI-jubileumcongres „Dynamiek van de stedelijke ontwikkeling” in september 1979 werd aan de problematiek van de grote steden en vooral ook aan de onderlinge samenhang tussen de verschillende problemen uitvoerig aandacht besteed.